

Epistola de la
font a la Rocana.

~~Universitat de Barcelona~~

Ca/ 313.1-7(1)

UNB(1)

Universitat Autònoma de Barcelona

Biblioteca d'Humanitats

al senyor Francesc Sans, respec-
tuosament.

Tot just acabada la guerra gran, l'~~ex~~ esultor funerari
Puig va projectar un viatge de negocis a Itàlia, a l'obje-
te de comprar marbres i alabastres artístics de Carrara, Lecina
i Volterra. En la mateixa època, el fabricant Vilaró estu-
diava la manera d'anar a Alemanya per tal d'adquirir
maquinària, i com que l'esultor i el fabricant es coneixien
van trobar la manera d'establir un acord a base de realit-
zar el viatge punts, fent una mica de volta el senyor Vilaró
i allargant el viatge el senyor Puig.

Com que l'esultor havia estat, anys en

Cal 181.7(2) (2)
UB
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca de Humanitats
Carrara, ~~amb un transport~~ a Itàlia (per bé que a una altra
contrada) assumí el paper de Ciceró en aquella ~~primera~~ eta-
ha del viatge.

Els negocients s'establiren a Carrara i des
d'allí projectaren l'anada a ^{Volterra} ~~Firenze~~, que segons les impressions
personalíssimes de l'escultor funerari es devia trobar, respecte
a Carrara, a una distància semblant a la que separa Barcelo-
na i Savina.

El fabricant estava escandalitzat ~~de~~ que el
preu del bitllet per un trajecte tant valgués tants diners, pe-
rò el senyor Puig el va tranquilitzar atribuint-ho al desgà-
vell ^{vell} que la guerra havia ocasionat a les coses públiques d'Itàlia.

El tren anava ple de soldats llicenciats, bruts
i mig malalts, i que segons manifestava el senyor Vilarió, bien

Cal 213 / 2 (3) 3
UAB
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats
una pudor terrible, que el va arribar a marejar - el senyor Vilaró no es marejava mai. - A més, aquell fred que de costum, i l'escolter va haver d'imaginar una colla d'arguments per convèncer el fabricant de ficar-se en un vagó de tercera, «classe, argumentava, perfectament a propòsit quan es tracta de viatges curts.»

Al cap d'una hora de viatjar, el senyor Vilaró, en un interval entre mareig i mareig, va intentar barallar-se amb el seu company, primer per en la poca consistència dels seus càlculs, però ni l'un ni l'altre es tancà d'humor i la discussió no va lligar. Es dedicaven a llegir amb una gran empremta els retals de tots les estacions del trajecte i a preguntar a tothom quan apareixeria Volterra, a la qual cosa els contestaven amb un gest de mans enyut

i econòmic, que ben sospirat podia indicar un ^{grapat de coses} ~~grapat de coses~~

Cal 313.7.11 (4)

Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

Després de vuit hores de viatge, un veí
va ^{avisar} ~~avisar~~ els homes d'afers que s'acostaven a ^{Volterra} ~~lesena~~, notícia
pregonada arrollada escèpticament i sense alegria.

A l'estació es varen assabentar que els ^(un funicular i després) ~~cord~~
calia, encara, agafar un cotxe. Aquest cotxe, baluerna mal girba-
da, jubilable i inquietant, ^{foi} ~~foi~~ assaltada en ^{poes} ~~aquels~~ moments pels
viatgers. Tants reients, tants assaltants. Només en quedaren exclats
els senyors Puig i Vilarió, que efectuaren ^(el viatge) ~~arrapats~~ a dos intents de
banc que hi havia al nostre del cotxe. El fabricant havia
iniciat un període pre-congelatori pensat. Portava una gorra
de les anomenades « para-muntanyes », bufanda de set
voltes, un bon abric guisat i quants de punt. Es tenia a
ní mateix una gran elàstica.

Pel camí, relativament reconfortat, dins
de les neus fuses i lliure de marçig (l'aire absolutament
lliure l'havia guarit) el fabricant, temperament nequíssim
i engarria-ries, cultivat en el transcurs de quatre anys dels
començats de guerra de la premsa neutral, va poder lligar
cops a la seva manera i arribar a la conclusió ~~de~~ que a
Volterra ~~les~~ els prendrien per espies. Li arribarien a mitja nit, sense
maletes ~~de~~ — convençuts de tornar el ~~matí~~ mateix dia les havien
despat a Carrara — desorientats i, ~~de~~ li feia l'efecte, poc ex-
plícits. Cada vegada que mirava a l'esultor funerari, indu-
mentat a l'estil d'ell, li descobria un aspecte de gegant
d'orque terrible, intranquilitzador.

a ^(Volterra) ~~les~~ els van dir, ~~de~~ en el pri-

Cal 3.131-7 (6)
UB ^{hermanant} (6)
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats
mer hospital, que tenien la casa plena d'oficials, i que no
els quedava lloc. No els podien fer altre servei que informar-
los que aquell mateix dia havia començat una vaga
de correus i telégraf i que hi havien indicis d'haver-se
declarat una epidèmia de malaltia de la son, importada
del front pels soldats llicenciats. Aquestes notícies les va re-
bre en primer lloc l'escriptor, perquè el senyor Vilarió, ja
centrat i en plena possessió del seu penible caràcter, s'havia
vist atrapat d'una gran fúria per treure'ls els quantos
de punt, i un d'ells no li volia sortir de cap manera. Home
decidit, enemic de solucions intermèdies, havia demanat mes-
tissos i d'un tall segur iniciat al munt i amb sortida
a la punta del dit ^{del} mig, havia ^{alliberat} ~~destinat~~ la mà. Quan ~~els~~

responsabilitat es reuní novament amb l'escriptor i fou (7)
imporat del que passava, va aconseguir de l'editor de Barcelona
ella que es guardava feia hores. Demanava justícia i esqui-
nia la ~~seua~~ ^(meua) reuolució, preguntant on havia d'anar un ho-
me, amb aquell temps, cansat i mort de gana, i amb un
rol gran per a dues mans!

Sigui com sigui, no els va quedar més.
reuni que sortir al carrer. ^(Volterra) ~~Reuni~~, pobre pintorese, tortuós
a malplantat, de cossos esquerrats i incòmodes, tenia aque-
lla nit un ~~seu~~ aspecte esbononador. El senyor Vilari,
caminant d'esma, elaborava un projecte tràgic. L'any ma-
lalt de l'epidèmia i a causa de la vaga no podia comu-
nicar-ho als seus familiars, i havia d'arabar els seus dies
sense aïllament, mort d'una manera ensopida i sense

el consol de ningú. Sonniava en agafar l'escultor ⁽⁸⁾
per les orelles i esquixar-lo de dalt a baix d'una estel·lada.

Pels carrers de ^{Valterra} ~~Besuna~~, en una nit de
mal hivern, ~~hi~~ no hi circulava gairebé ningú. Trobaren
dues o tres dones fantàstiques, totes vestides de ~~roba~~ roba ne-
gra abundosa, caratafades i feréstegues. L'escultor va in-
tentar informar-se i el defugiren sense contemplacions.
Esperit de ^(brave) ~~paranista~~ ras, partidari de solucions absurdes, par-
ticularment si les havia de rumiar pel seu compte, suggerí
d'anar a refugiar-se en una església. Però el fabricant
Vilaró, que acabava de descobrir un establiment d'aparença
vagament acollidora, ni tan sols discutí el projecte. Es
tractava d'una taverna, cap a l'interior de la qual
u amorregat el senyor Puig.

A dins hi havia uns quant jugs
 dos de cartes endegats, que mataben l'as d'una ma-
 nera silenciosa i ordenada. Allí els prometeren men-
 jar i beure, però no tenien llet, si bé deixaren entre-
 veure l'esperança ^(de) proporcional - se'ls a una altra ban-
 da. Farien la recerca mentre els senyors mengessin.

Els serviren una sopa química, salami,
 vi i formatge. El ~~formatge~~ formatge tenia una consis-
 tència terrible. Davant de l'hostalera, en intentar el
 senyor Puig una demostració de protesta, perdut el con-
 trol de la seva mà per la congelació, donà cap
 de formatge al plat i el partí a bocins. El format-
 ge va romandre intacte.

Acabat el sopar, la dona de la ~~ta-~~ ^{ta-} verna va comunicar el resultat de les seves qüestions. Li havia estat impossible de trobar dos llits junts, però en dues cases s'havien ofert per a hostatjar un sol dels foras ters. Les dues cases estaven allunyades l'una de l'altra, inconvenient ràpidament superat, perquè no hi havia lloc a triar.

Sortí la comitiva nocturna composta dels senyors Puig i Vilarsó i la dona que els guiava, vella, també profusament vestida de nege, i amb aquell forat monsegair, impermeable, ^{refractari.} ~~de~~ a la confiança i a la conversa estúpida, conjunt de virtuts que tenien una mica preocupat al senyor ^(Vilarsó) ~~Puig~~, El qual, degut

Cal 3.131.7(4) 11
UB
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats
a la bona qualitat de la seva criansa, cedí el
lloc al seu camarada en la primera de ~~les~~ dues
cases que havien d'acollir-los.

Seguirien caminant enllà el fabricant
i la vella, la qual portava un llum d'oli que no il-
luminava gens, però tenia la rara • condició d'aquan-
tar l'aire i els cops de vent sense immutar-se.

Tot caminant, el senyor Vilaró
vivía una fantàstica novel·la, amb desenllas tràgic,
~~del~~ qual en resultava víctima. Els films de l'època
d'or del cinema italià, i els fullatons a base de "maf-
fies" i "carbonarios", cores molt ~~del~~ del quart del fa-

bricant, virtes de lluny i com a expectadors, ne hi
 havien fos en una idea única: la ~~la~~ que el
 subsol d'Itàlia era brint d'un cap a l'altre del ma-
 tra i que estava cosit de tràmies que cobrien tota els
 pens dels forasters i altres infelços i se'ls emparaven sen-
 se remei. Si algú escapava a aquesta arqúcia nacional,
 era prestigiosament emmetzinat, i en últim cas, si tot ha-
 via estat prouat sense èxit, hom moria foradat amb uns
 punyals curvats i esmolats, que allò sí que era segur que an-
 va bé.

A cada rot que prenia en fals i se sentia
 descendir de nivell, el fabrilant Vilari es forava deu anys a
 sobre.

Quan arribaren a la casa, ^{petita} miserable, neta, el desenllaç previst prengué consistència en la imaginació.

En pujar l'escala, curta i llarga, el fabricant, estès de braços, fent pressió sobre la paret i la barana, amb els peus canters i sensibles, esperava la trampa disposat a la defensa. Es va inflar tant com va poder, a base de contraccions musculars i grans glopades d'aire. En una darrera esperança, creia poder embussar el forat.

No obstant, es trobà dintre el pis en posició vertical i absolutament intacte. És més, la dona vella, que tota tensada devia tenir una altra idea de com havia de comportar-se, es va endalçar tota ~~alta~~, i feu ~~surpreses~~ ^{surpreses}.

~~era~~ polidament la presentació d'hoste i mestressa. Aquesta, dona d'edat, tenia l'aspecte d'una bruixa vinguda o menys, convertida. S'endevinava que vivia sota la marca d'una gran dissort.

El fabricant, que de moment havia refusat la idea de la trampa nacional, s'aferrava ara a l'obsessió de l'estilet. La foscor del pis, la mà seca, convulsa i misteriosa de la vella, que oprimia la seva en un quicatlé interminable a través de petits recambions, no podien, encara, deixar-li arribar l'aire fins al cap-d'avall dels pulmons. La por se li havia tret al coll.

Arribaren a la cambra que hom havia destinat al foraster, ~~la~~ que presentava un petit detall tranquil·litzador: penjat a la paret hi havia un llum d'acetilè.

caduc, que feia la llum precisa per deixar enderminar
la seva presència. Els ulls no habituats del senyor Vilaró,
no encertaven a descobrir res més concret en tota l'habitació.
Masses d'ombra escampades aquí i allà feien presentir l'
existència d'un mobiliari.

Fins que la seva vista no s'hagués ~~queret~~
~~mostrat~~ a aquella força, i pogués distingir i classificar la
naturallesa de cada ombra, el fabricant tenia de quedar-se
sol, i admetre la presència de la vella li era necessària, com
a mal menor. Procurava retenir-la amb un fervorós elogi de la
cambra: espaiosa, pòlida, confortable etc.,

etc.

La mestressa contestà l'elogi, i amb
pogues paraules s'arreglà les coses per fer-se venir a tomb

el tema que omplia el seu viure: la guerra li havia donat
dos fills, mariners.

Propici, agafant l'ocasió a la desesperada,
el senyor Vilaró prodiga frases de consol, lentes, llargues.
Acabaren mirant un album de retrats on hi havia el del
~~mariner~~ marítim, difunt, ex-vidrier de Firozzo, amb una cara
^{de benèdict}
~~de benèdict~~ que enamorava. Els dos fills sacrificats a la pàtria hi
eren representats d'uniforme, de cos sencer. Excel·lent per
l'aire de fitxa antropomètrica que respiraven, a desgrat del
qual el senyor Vilaró es mostrà tendre i correcte en el
comentari. La necrofília de la vella, cultivada per una
llarga sèrie de defuncions familiars, va trobar en l'ac-
titud del seu hoste un poderós estimul·lant. No hi pla-

negia res.

Cal 31317 (17)

Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

mentre ^{stant,} ~~el~~ fabricant, amb la pupila de len-
tament adaptada, es familiaritzava ja amb la presència
de tres cadires, un immens armari i quelcom que no
dubtà en qualificar de llit. En l'amistat i concupiscència
d'aquest medi, l'home es preparava la defensa per
prescindir de la mestressa. Va tallar en sec el raport
d'una meningitis infantil amb desenllaç tràgic, i la
vella s'enarregué fora de l'habitació terriblement desen-
cisada.

Sol a la fi, el senyor Vilaró procurà
convèncer-se de la necessitat de descansar i de tranqui-
litzar-se. S'acostà al llit i hi descobrí, esveradorament

acusada, indubtable, una forma. En un moment, els llogotis del fabricant es transformaren en un coixinet d'aigües.

Emprenqué una ràpida retirada cap a la porta, però la força acumulada més enllà del març, no l'invitaven a un refugi sedant. S'arrapà a la finestra, i en la contemplació d'un fanal del carrer, pàl·lid, resumí tot el seu afany d'evadir-se.

La idea ~~que~~ que en el llit podia haver-hi una víctima de la malaltia de la son se li presentà ràpida, brillant, tan neta de contorns que l'home quedà aplanat i indefens.

Entre el llit i la finestra hi havia la

Cal 313.17(19) (19
UAB
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

màxima distància de l'habitació, per la qual cosa allà
es quedà el fabricant, amb els ulls tan oberts que li ho
van ~~veien~~ mig front. Ni tan sols se li ocorregué dor-
mir. Esperaria l'alba despert, ambint a fugir quan
li fos propici.

Quan arribà el dia, acompanyat de din-
gar d'esquelles, el senyor Vilaró pogué elaborar el
primer respir a fons, reparador. Àdhuc, parhutinament,
s'havia anat revestint de valor, i podia contemplar la
forma en el llit més reporadament. La forma s'havia
fet més precisa amb la claror del dia; coberta totalment
pel llençol, ben mirat no semblava pas tenir figura

humana.

Col 2.12.1-7(20)
UNB 20

Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

Armat d'un canelobre, el fabricant s'a-
costà al llit i amb un ample gest teatral engegà el
llengal a terra, deixant al descobert un gròs atuell
escalfa-llits, d'ús corrent en alguns llogarrets d'Ità-
lia.

La felix comprovació de no haver pas-
sat la nit en l'habitació d'un malalt infecciós, el
cobrí de felicitat. El bon dia de la mestressa l'anuplegà
encara en plena eufòria. Pagà el preu convingut, afe-
gint-li un generós suplement, i sortí al carrer, on
l'escultor ja l'esperava.

Dedicaren el matí a la compra d'ob-

jectes d'art d'alabastre a petits industrials indígenes,
 mercant en aquest afer una especial cura.

Pessentit per una nit de no dormir
 després d'un viatge enervant, el senyor ~~una~~ Vilaró es fo-
 ria de son. Laminava d'esma, seguint el seu compa-
 ny en ^{un} esforç suprem de voluntat. Curós del seu de-
 còrum i amb una clara idea del ridícul, el fabricant
 s'havia guardat de comunicar al seu company els temors
 passats i la nit perduda.

Quan l'escolter, acompanyat la seva
~~travessa~~ comera i lliure de l'absorció que hi havia
 dedicat, s'adona de l'estat del senyor Vilaró, es va

Cal 313.1-7/22 122
UBS
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

esgarriar. Estava conscient que l'epidèmia l'havia arreflegat de ple, agudament. Però, ^{La si mateixa,} admetent-se profundament, perquè tota la seva única responsabilitat els preparatius de retorn, i no parà fins tenir el senyor Vilaró al tren, camí de Parrara. Conscient del seu deure, però conscient també del perill de contagi, tenia un pànic insondable.

Retornats a Parrara, tots els mals del senyor Vilaró desaparegueren amb una dormida llarga.

~~rebuens~~ Setmanes després, realitzades les dues fases del viatge d'afer, i novament a Barcelona, l'escultor trobà el seu carregament d'objectes que l'espe-

Cal 3131-7 (23)
23
UAB
Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

rava, però no pas les figuretes, busts i bibelots que
ell havia demanat, relacionables amb el seu negoci, sinó
unes monumentals escrivanes i ~~en~~ un variadíssim assortit
de paraigüers d'alabastre.

x
x x

Encara, a Carrara, el dia mateix que l'havien d'aban-
donar, l'escultor va sentir ~~la~~ ineludible necessitat de
gravar el seu nom al peu d'una ~~estàtua~~ estàtua col·lo-
cada a l'escala de l'hotel: "Alejandro Pnig. Barcelona"

El senyor Vilaró, que degut a la
indiscutibilitat del tò artistic de la professió del seu
amic, el tenia com a guia espiritual del viatge, va tenir
un gran desensís de veure l'escultor sol·licitant un lloc